

Վարքագծի կանոններ

Անվտանգության ռազմաքաղաքական ասպեկտների վերաբերյալ

Պրեամբուլա

Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցության համաժողովի (ԵԱՀԿ) մասնակից երկրները՝ Գիտակցելով անվտանգության ոլորտում պատասխանատու և միասնական վարքագծի նորմերի արմատավորման միջոցով համագործակցության ամրապնդման անհրաժեշտությունը, Հաստատելով, որ սույն փաստաթղթի և ոչ մի կետ չի արժեզրկում Միացյալ ազգերի խարտիայով կամ միջազգային իրավունքի այլ դրույթներով հռչակված նպատակների ու սկզբունքների վավերականությունն ու կիրառելիությունը, Վերահաստատելով պետությունների՝ միմյանց և կառավարությունների՝ սեփական ժողովուրդների հանդեպ ստանձնած պարտավորությունները մարմնավորող՝ Հելսինքիի վերջնական ակտով, Փարիզի խարտիայով և Հելսինքիի 1992 թ. փաստաթղթով հռչակված ղեկավար սկզբունքների և համընդհանուր արժեքների, ինչպես նաև ԵԱՀԿ-ի այլ պարտավորությունների միանշանակ վավերականությունը՝ Անվտանգության ռազմաքաղաքական ասպեկտների վերաբերյալ ընդունել են հետևյալ Վարքագծի կանոնները:

I

1. Մասնակից երկրները շեշտում են, որ Հելսինքիի վերջնական ակտում տեղ գտած ԵԱՀԿ-ի սկզբունքների խորը գիտակցումը և ԵԱՀԿ-ի շրջանակներում ստանձնած բոլոր պարտավորությունների բարեխիղճ կատարումը առանցքային նշանակություն ունեն կայունության և անվտանգության տեսանկյունից և հետևաբար, անմիջական և օրինական մտահոգության առարկա են իրենց համար:
2. Մասնակից երկրները հաստատում են, որ Վերջնական ակտում արտացոլված անվտանգության իրենց ընդգրկումն հասկացության գործուն ուժն ուղղակիորեն կապում է խաղաղության պահպանումը մարդու իրավունքները և հիմնարար ազատությունները հարգելու հետ: Այն կապում է տնտեսական և բնապահպանական համագործակցությունը խաղաղ միջպետական հարաբերությունների հետ:
3. Պետությունները մնում են այն խորին հանգաման, որ անվտանգությունն անտրոհելի է և որ յուրաքանչյուրի անվտանգությունն անխզելիորեն կապված է մյուսների անվտանգության հետ: Նրանք պարտավորվում են չուժեղացնել սեփական անվտանգությունը այլ պետությունների անվտանգության հաշվին: Նրանք հետապնդում են անվտանգության իրենց շահերը ԵԱՀԿ-ի դաշտում և դրանից դուրս անվտանգության և կայունության ամրապնդման համընդհանուր ջանքերի շրջանակներում:
4. Վերահաստատելով յուրաքանչյուր պետության սուվերեն հավասարության և ինքնուրույնության, ինչպես նաև սուվերենության հասկացությամբ ենթադրվող և դրանում ներառվող բոլոր իրավունքների գիտակցումը՝ մասնակից երկրները պարտավորվում են փոխադարձ անվտանգության ոլորտում բոլոր հարաբերությունները հիմնել համագործակցության մոտեցման վրա: Այս առումով վերջիններս մեծապես կարևորում են ԵԱՀԿ-ի դերը: Նրանք շարունակելու են զարգացնել փոխլրացնող և փոխադարձ օգնություն ապահովող կառույցներ՝ հանձինս եվրոպական և տրանսատլանտյան կազմակերպությունների, բազմակողմ և երկկողմ նախաձեռնությունների, ինչպես նաև տարածաշրջանային և ենթատարածաշրջանային համագործակցության ամենատարբեր ձևերի: Մասնակից երկրները համագործակցում են՝ ապահովելու, որ անվտանգությանն ուղղված բոլոր

միջոցառումները ներդաշնակ լինեն սույն Կանոններով հռչակված սկզբունքներին և պարտավորություններին:

5. Պետությունները վճռել են միասնաբար հանդես գալ, եթե ոտնահարվեն ԵԱՀԿ-ի նորմերն ու պարտավորությունները և համաձայնեցված գործել արդյունքում ծագած անվտանգության խնդիրների պարագայում: ԵԱՀԿ-ի իրենց պատասխանատվության շրջանակներում պետություններն արագորեն խորհրդակցում են օժանդակություն հայցող մասնակից այն պետության հետ, որն ինքնուրույնաբար կամ միասնական ջանքերով ինքնապաշտպանություն է իրականացնում: Պետությունները միասնաբար են գնահատում սպառնալիքի բնույթը, ինչպես նաև այն գործողությունները, որ անհրաժեշտ է նախաձեռնել ի պաշտպանություն իրենց ընդհանուր արժեքների:

II

6. Մասնակից պետությունները որևէ ձևով աջակցություն չեն ցուցաբերում ահաբեկչական ակտերին և անհրաժեշտ միջոցառումներ ձեռնարկում ահաբեկչության բոլոր ձևերի դեմ պայքարի համար: Նրանք լիարժեքորեն համագործակցում են ահաբեկչական գործունեության սպառնալիքի վերացման ոլորտում միջազգային փաստաթղթերի և պարտավորությունների հարցում համաձայնություններ կնքելու միջոցով: Նրանք, մասնավորապես, քայլեր են ձեռնարկում բավարարելու միջազգային այն համաձայնագրերի պահանջները, որոնցով պարտավորվել են դատական կարգով հետապնդել կամ այլ պետությանը հանձնել ահաբեկիչներին:

III

7. Մասնակից երկրները հիշում են, որ ՅԵԼՍԻՆՔԻԻ ակտով ամրագրված սկզբունքներն առաջնային կարևորություն ունեն և, ըստ այդմ էլ, պետք է հավասարապես և անվերապահորեն կիրառվեն, և որ դրանցից ցանկացածը մեկնաբանելիս պետք է հաշվի առնել նաև մյուսները:

8. Մասնակից երկրները օժանդակություն և պաշտպանություն չեն ցուցաբերում այն պետություններին, որոնք խախտում են որևէ պետության տարաքծային ամբողջականության կամ քաղաքական ինքնուրույնության հանդեպ սպառնալիք չստեղծելու կամ ուժ չգործադրելու հարցում իրենց ստանձնած պարտավորությունները կամ որևէ այլ կերպ չեն պահպանում Միացյալ Ազգերի խարտիայով կամ ՅԵԼՍԻՆՔԻԻ վերջնական ակտով մասնակից երկրների միջև հարաբերությունները կարգավորող սկզբունքների հռչակագրով ամրագրված դրույթները:

IV

9. Մասնակից երկրները վերահաստատում են Միացյալ ազգերի խարտիայով հռչակված ինքնուրույն և միասնական ինքնապաշտպանության իրավունքը:

10. Մասնակից յուրաքանչյուր պետություն, հաշվի առնելով այլ պետությունների անվտանգության օրինական մտահոգությունները, ազատ է սուլվերեն հավասարության հիմունքներով ինքնուրույնաբար սահմանելու անվտանգության իր շահերը և իրավունք ունի ազատ կերպով ընտրելու իր անվտանգության միջոցառումները՝ համաձայն միջազգային իրավունքով և ԵԱՀԿ-ի սկզբունքներով և նպատակներով ամրագրված պարտավորությունների:

11. Մասնակից երկրներից յուրաքանչյուրն իրավունք ունի անդամակցելու կամ չանդամակցելու միջազգային կազմակերպությունների և հանդես գալու կամ չգալու որպես երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերի կողմ՝ ներառյալ դաշինք-համաձայնագրերը. նրանք նաև իրավունք ունեն չեզոքություն պահպանել:

Յուրաքանչյուրն իրավունք ունի այս առումով փոխելու իր կարգավիճակը՝ համաձայն համապատասխան համաձայնագրերի և ընթացակարգերի: Յուրաքանչյուրը հարգում է մնացած պետությունների իրավունքները:

12. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը պահպանում է այնպիսի ռազմական կարողություններ, որոնք համապատասխան են ինքնուրույն կամ միասնական անվտանգության օրինական կարիքներին՝ հաշվի առնելով միջազգային իրավունքով տվյալ պետության կողմից ստանձնած պարտավորությունները:

13. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը որոշում է իր ռազմական կարողությունները ազգային ժողովրդավարական ընթացակարգերի համաձայն՝ հաշվի առնելով այլ պետությունների անվտանգության օրինական մտահոգությունները, ինչպես նաև միջազգային անվտանգությանը և կայունությանը նպաստելու անհրաժեշտությունը: Մասնակից պետություններից և ոչ մեկը չպետք է փորձի ռազմական գերիշխանություն հաստատել այլ մասնակից պետության նկատմամբ:

14. Մասնակից պետությունը կարող է տեղակայել իր զինված ուժերը մեկ այլ մասնակից պետության տարածքում՝ համաձայն պետությունների միջև ազատ կամքով բանակցված համաձայնության և միջազգային իրավունքի նորմերին:

V

15. Մասնակից պետությունները բարեխղճորեն կատարում են սպառազինությունների հսկողության, զինաթափման և վստահության և անվտանգության ոլորտում ստանձնած իրենց պարտավորությունները՝ որպես իրենց անտրոհելի անվտանգության կարևոր տարր:

16. ԵԱՀԿ-ի դաշտում անվտանգությունը և կայունությունն ամրապնդելու անհրաժեշտությունից ելնելով՝ մասնակից պետությունները վերահաստատում են սպառազինությունների հսկողության, զինաթափման և վստահության և անվտանգության ամրապնդման միջոցառումների ոլորտում իրենց ստանձնած պարտավորությունները:

VI

17. Մասնակից պետությունները պարտավորվում են համագործակցել նաև նպաստավոր տնտեսական և բնապահպանական պայմաններ ստեղծելու միջոցով՝ հաղթահարելու բախումների հանգեցնող հնարավոր լարվածությունը: Նման լարվածության աղբյուրները ներառում են մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների, ինչպես նաև մարդկային չափման ոլորտում այլ պարտավորությունների ոտնահարում, ագրեսիվ ազգայնամոլական, ռասիստական, շովինիստական, քսենոֆոբիայի և անտիսեմիտիզմի դրսևորումներ, որոնք նույնպես վտանգ են ներկայացնում խաղաղության և անվտանգության համար:

18. Մասնակից պետություններն ընդգծում են թե՛ հնարավոր բախումների վաղ հայտնաբերման և թե՛ բախումների կանխարգելման, ճգնաժամերի կառավարման և վեճերի խաղաղ կարգավորման ոլորտում միացյալ ջանքերով հանդես գալու կարևորությունը:

19. Զինված բախումների ժամանակ նրանք փորձում են հասնել հակամարտությունների իսպառ դադարեցման և բախման քաղաքական լուծումը գտնելու համար նպաստավոր պայմանների ստեղծման: Պետությունները համագործակցում են քաղաքացիական ազգաբնակչության տառապանքը մեղմելուն ուղղված մարդասիրական օժանդակություն ցուցաբերելու ոլորտում, ինչը ենթադրում է նաև նման գործի նվիրյալ կադրերի և ռեսուրսների տրամադրում:

VII

20. Մասնակից երկրները համարում են, որ ռազմական, ռազմականացված և ներքին անվտանգության ուժերի, ինչպես նաև հետախուզական ծառայությունների նկատմամբ ժողովրդավարական քաղաքական հսկողությունը կայունության և անվտանգության կարևորագույն բաղադրիչներից է: Նրանք շարունակելու են իրենց զինված ուժերի ինտեգրումը քաղաքացիական հասարակությանը՝ որպես ժողովրդավարության կարևորագույն դրսևորում:

21. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ամբողջ ժամանակ երաշխավորում և պահպանում է իր ռազմական, ռազմականացված և անվտանգության ուժերի արդյունավետ ղեկավարումն ու հսկողությունը սահմանադրորեն ժողովրդավարական լեգիտիմությամբ օժտված իշխանությունների միջոցով: Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը պարտավորվում է հսկողություն իրականացնել՝ ապահովելու, որ իշխանությունները կատարեն իրենց սահմանադրական և իրավական պարտավորությունները: Նրանք սահմանում են այդօրինակ ուժերի դերն ու առաքելությունը, ինչպես նաև բացառապես սահմանադրության շրջանակներում գործելու՝ վերջիններիս պարտավորությունը:

22. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը միջոցներ է ձեռնարկում պաշտպանության համար նախատեսված ծախսերի հաստատումն օրենսդրական ճանապարհով ստանալու նպատակով: Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը, հաշվի առնելով ազգային անվտանգության պահանջները, չափավորություն է ցուցաբերում ռազմական ծախսերի հարցում, ինչպես նաև ապահովում զինված ուժերի մասին տեղեկատվության թափանցիկությունն ու հրապարակայնությունը:

23. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն առանձին ծառայության անդամի կողմից իր քաղաքացիական իրավունքները կյանքի կոչելու համար միջոցներ ձեռնարկելու հետ մեկտեղ ապահովում է իր զինված ուժերի, որպես այդպիսիք, քաղաքական չեզոքությունը:

24. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը միջոցներ է նախատեսում և ձեռնարկում՝ կանխելու ռազմական միջոցների պատահական կամ չթույլատրված օգտագործումը:

25. Մասնակից պետությունները չեն հանդուրժում կամ աջակցում այն ուժերին, որոնք հաշվետու չեն սահմանադրական ճանապարհով հաստատված իշխանություններին կամ չեն վերահսկվում վերջիններիս կողմից: Եթե մասնակից պետությունն անգոր է իր իշխանությունը գործադրել այդօրինակ ուժերի վրա, ապա վերջինս խորհրդակցում է ԵԱՀԿ-ի այլ մասնակիցների հետ՝ քննարկելու հետագա քայլերը:

26. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը, իր միջազգային պարտավորությունների համաձայն, ապահովում է, որ սեփական ռազմականացված ուժերը ձեռնպահ մնան հակամարտությունների առաքելությանը ծառայող այնպիսի կարողություններ ձեռքբերելուց, որոնք գերազանցում են այն առաքելությունը, որի համար ստեղծված են:

27. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ իր ռազմական, ռազմականացված և անվտանգության ուժերում ծառայող անձնակազմի հավաքագրումն ու զինակոչը համահունչ լինեն մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների ոլորտում իր կողմից ստանձնած պարտավորություններին:

28. Մասնակից պետություններն իրենց օրենքներում և այլ համապատասխան փաստաթղթերում ամրագրում են զինված ուժերի անձնակազմի իրավունքներն ու պարտականությունները: Նրանք քննության են առնում բանակում ծառայելուց ազատելու կամ այլընտրանքային տարբերակների հնարավորությունները:

29. Մասնակից պետություններն իրենց համապատասխան երկրներում լայնորեն կիրառում են պատերազմի ժամանակ մարդասիրական միջազգային իրավունքի նորմերը: Նրանք ռազմական ուսումնական ծրագրերում և իրավական ակտերում,

ազգային գործելակարգերի համաձայն, արտացոլում են այս ոլորտում իրենց կողմից ստանձնած պարտավորությունները:

30. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը զինված ուժերի սեփական անձնակազմերին ուսուցանում է զինված բախումները կառավարող մարդասիրական միջազգային իրավունքի դրույթները, կանոնները, կոնվենցիաներն ու պարտավորությունները և ապահովում, որ այդ անձնակազմը գիտակցի իր բոլոր գործողությունների համար ազգային և միջազգային օրենքներով սահմանված պատասխանատվությունը:

31. Մասնակից պետություններն ապահովում են, որ զինված ուժերի՝ հրամանատարական լիազորություններով օժտված անձնակազմի յուրաքանչյուր անդամ իրականացնի դրանք ազգային և միջազգային օրենսդրության համաձայն և գիտակցի, որ համաձայն վերոհիշյալ օրենքների, անձամբ պատասխանատու է իշխանության անօրինական գործադրման, ինչպես նաև ազգային կամ միջազգային իրավունքով արգելված կարգադրություններ տալու համար:

32. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ ռազմական, ռազկանացված և անվտանգության ուժերի անձնակազմերը օգտվեն և իրականացնեն ԵԱՀԿ-ի փաստաթղթերում և միջազգային իրավունքի նորմերում արտացոլված իրենց մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները՝ համաձայն սահմանադրության և իրավական այլ ակտերի համապատասխան դրույթների և ծառայության պահանջների:

33. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է համապատասխան իրավական և վարչական ընթացակարգեր իր բոլոր ուժերի անձնակազմերի իրավունքները պաշտպանելու նպատակով:

VIII

34. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ թե խաղաղ և թե պատերազմական իրադրությունում, իր զինված ուժերի ղեկավարումը, համալրումը, վերապատրաստումն ու զինումն իրականացվի այնպիսի եղանակներով, որոնք համահունչ են միջազգային իրավունքի դրույթներին, ինչպես նաև զինված բախումների ժամանակ զինված ուժերի օգտագործմանն առնչվող պարտավորություններին. սրանք ներառում են Հաագայի 1907 և 1954 թթ. կոնվենցիաները, Ժնևի 1949 և 1977 թթ. կոնվենցիաներն ու դրանց հավելյալ արձանագրությունները, ինչպես նաև Որոշ տեսակների պայմանական զենքերի կիրառման մասին 1980 թ. կոնվենցիան:

35. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ իր պաշտպանության քաղաքականությունն ու գաղափարախոսությունը համահունչ լինեն զինված ուժերի օգտագործման ոլորտի միջազգային իրավունքին. սա վերաբերում է նաև զինված բախումներին, ինչպես նաև սույն Կանոններով ստանձնած պարտավորություններին:

36. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ ներքին անվտանգության առաքելությամբ զինված ուժերը գործի դնելու մասին որոշումները կայացվեն սահմանադրական ընթացակարգերի համաձայն: Նմանօրինակ որոշումներն ամրագրում են զինված ուժերի առաքելությունը՝ ապահովելով, որ այն իրականացվի սահմանադրական ճանապարհով ստեղծված իշխանությունների արդյունավետ հսկողության ներքո և իրավունքի գերակայությամբ: Եթե ներքին անվտանգությանն ուղղված միջոցառումներ իրականացնելիս անհնար է խուսափել ուժի գործադրումից, մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրն ապահովում է, որ դրա կիրառումը համապատասխանի ուժի գործադրման կարիքներին: Զինված ուժերը պատշաճ զգուշավորություն են դրսևորում՝ խուսափելու քաղաքացիական ազգաբնակչությանը կամ վերջինիս ունեցվածքին վնաս հասցնելուց:

37. Մասնակից պետությունները չեն օգտագործում զինված ուժերը մարդու և քաղաքացու իրավունքները խաղաղ և օրինական ճանապարհով իրականացնող առանձին անհատների կամ խմբերի ներկայացուցիչների նկատմամբ, և ոչ էլ վերջիններիս ազգային, կրոնական, մշակութային, լեզվական կամ էթնիկական ինքնությունից զրկելու նպատակով:

IX

38. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը պարտավորվում է կյանքի կոչել սույն Կանոնները: Անհրաժեշտության դեպքում մասնակից պետությունը պարզաբանում է ապահովում իր կողմից սույն Կանոնները կյանքի կոչելու վերաբերյալ: ԵԱՀԿ-ի համապատասխան մարմինները, մեխանիզմները և ընթացակարգերն օգտագործվում են՝ գնահատելու, վերանայելու և անհրաժեշտության դեպքում կատարելագործելու սույն Կանոնների կիրառումը:

X

39. Սույն Վարքագծի կանոններում ամրագրված դրույթները քաղաքականապես պարտավորեցնող են: Ըստ այդմ՝ սույն Կանոնները գրանցման ենթակա չեն Միացյալ Ազգերի 102-րդ հոդվածի տակ: Սույն կանոններն ուժի մեջ են մտնում 1995 թ. հունվարի 1-ից:

40. Սույն Կանոնների և ոչ մի դրույթ չի փոխում ԵԱՀԿ-ի այլ փաստաթղթերի համաձայն ստանձնած պարտավորությունների բնույթն ու բովանդակությունը:

41. Մասնակից պետություններն ապահովում են, որ համապատասխան ներքին փաստաթղթերում և ընթացակարգերում կամ, անհրաժեշտության դեպքում, նաև իրավական ակտերում տեղ գտնեն սույն Կանոններում ամրագրված պարտավորությունները:

42. Մասնակից պետություններից յուրաքանչյուրը հրատարակում է Կանոնների տեքստը և հնարավորինս լայն շրջանակներում տարածում և հրապարակային դարձնում այն: